

DYS LEX IE

Voorwoord

“Dyslexie: als je door de letters het woord niet meer ziet...”

De informatie in dit boekje is speciaal samengesteld voor leerlingen, ouders en docenten van het VeenLanden College te Mijdrecht en Vinkeveen. Hierin wordt beschreven wat het VeenLanden College kan bieden aan leerlingen met dyslexie. Hierin wordt beschreven op welke faciliteiten de leerling recht heeft, maar ook treft u hierin handige tips aan.

Hoewel het hebben van dyslexie best lastig kan zijn, is er goed mee te leven.

Het is belangrijk dat leerlingen weten dat dyslexie niks te maken heeft met intelligentie. Kijk maar naar natuurkundige Albert Einstein; ook hij was een dyslecticus.

De docenten van het VeenLanden College zijn bekend met de problematiek en weten met welke moeilijkheden uw kind kan worstelen. Hier zal zo veel mogelijk rekening mee gehouden worden, zowel binnen als buiten de klas.

Wij hopen dat, na het lezen van dit boekje, duidelijk is wat u van onze school kunt verwachten wanneer uw zoon/dochter dyslectisch is.

Heeft u toch nog vragen, aarzel dan niet om contact met ons op te nemen.

Taalcoördinator:

Mevrouw T. Scheers
(srs@hetvlc.nl)

Zorgcoördinatoren:

Mijdrecht - havo/atheneum onderbouw
mevrouw S. van der Laan (lnsk@hetvlc.nl)

Mijdrecht - havo/atheneum bovenbouw
mevrouw R. Kok (kokr@hetvlc.nl)

Vinkeveen - alle klassen & Mijdrecht - mavo
mevrouw D. Meeuwissen (mwsd@hetvlc.nl)

Inhoudsopgave

	Voorwoord	2
--	------------------	---

1

	Wat is dyslexie?	4
	• Definitie	4
	• De oorzaak van dyslexie	4
	• Kern van het probleem	4

2

	Dyslexie in het Voortgezet Onderwijs (VO)	5
	• Waarom wordt dyslexie soms pas in het VO vastgesteld?	5
	• Gevolgen van dyslexie voor het leren	5
	• Gevolgen voor het sociaal-emotioneel functioneren	5

3

	Faciliteiten op het VeenLanden College	6
	• Maatregelen onderbouw	6
	• Maatregelen bovenbouw	6
	• Tijdverlenging	6
	• Lettertype en vergroting	7
	• Auditieve ondersteuning: Kurzweil 3000	7
	• Spellingcorrectie	8

4

	Dyslexieverklaring	9
--	---------------------------	---

5

	Wat kunt u doen als ouder voor uw kind?	10
	• Lezen, lezen, lezen!	10
	• Handige oefensites	10
	• Remedial Teaching of Bijles	10

6

	Meer informatie	11
--	------------------------	----

Definitie

De Stichting Dyslexie Nederland heeft de volgende definitie opgesteld:

“Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking.”

(SDN, 2016)

Vooral het woord “hardnekkig” is hierin een sleutelwoord. Vaak is er van alles geprobeerd om een leerling de nodige kennis bij te brengen, strategieën aan te leren, maar beklijft dit op de een of andere manier niet voldoende. Dit heeft dus niks te maken met intelligentie!

De oorzaak van dyslexie

De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond, maar over een aantal verklaringen bestaat een brede consensus. Zo wordt aangenomen dat dyslexie een neurobiologische basis heeft. Onderzoek heeft afwijkingen aangetoond in de hersenstructuur en hersenfuncties van dyslectici. Het lijkt erop dat het hersengebiedje waar klanken aan schrifttekens worden gekoppeld, te zwak is aangelegd of moeilijk bereikbaar is.

Daarnaast speelt een erfelijke component een belangrijke rol. Als dyslexie in de familie voorkomt, is de kans dat een kind de stoornis heeft veel groter dan wanneer dit niet het geval is. Overigens is de kans op dyslexie niet uitgesloten wanneer er geen tekenen van dyslexie zijn bij directe familieleden.

Kern van het probleem

Bij dyslectische leerlingen is het probleem dat zij de verbindingen tussen letters en klanken zwak en te weinig gespecificeerd kennen. Hierdoor worden onvolledige of incorrecte klankcodes van woorden in het geheugen opgeslagen. Met deze gebrekkige klankcodes komen de leerlingen vaak niet tot een juiste betekenis van een woord. Dit impliceert dat deze leerlingen volledige woordbeelden als het ware uit hun hoofd moeten leren om een tekst te kunnen ontcijferen. Hierdoor zijn ze zeer inefficiënt aan het lezen.

Waarom wordt dyslexie soms pas in het VO vastgesteld?

Bij ernstige vormen van dyslexie is de stoornis vaak al op de basisschool vastgesteld. Toch kunnen er in het voortgezet onderwijs leerlingen zijn bij wie dyslexie dan pas zichtbaar wordt. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Zo kan de leerling op de basisschool veel gebruik hebben gemaakt van compenserende strategieën, denk hierbij aan orthografische competentie (het gebruik van kennis van grotere eenheden zoals lettergrepen en hele woordbeelden) en een gestructureerde aanpak van huiswerk. In het voortgezet onderwijs moeten de leerlingen echter opeens meer talen tegelijk leren en veel tekst zelfstandig verwerken. Daarnaast moeten ze ook nog eens onder tijdsdruk presteren en dit alles bij elkaar zorgt ervoor dat de lees/spellingproblemen zichtbaar worden.

Gevolgen van dyslexie voor het leren

Dyslexie heeft consequenties voor alle vakken die een beroep doen op functioneel lezen en schrijven. De problemen met technisch lezen (het "vlot" kunnen lezen) kunnen doorwerken in problemen met begrijpend lezen. Ondanks voldoende woordenschat zijn er soms problemen met tekstbegrip. De aandacht richt zich op het niet geautomatiseerde technisch lezen en spellen, in plaats van op het begrijpen van een tekst of het op papier zetten van gedachten. Waarbij aangetekend moet worden dat dyslectische leerlingen wel een kleinere woordenschat kunnen hebben dan niet dyslectische leerlingen, omdat ze minder leeservaring hebben.

Het (voortgezet) onderwijs doet voortdurend een beroep op het snel kunnen verwerken en produceren van teksten. Dyslectische leerlingen ervaren daarbij altijd een hoge tijdsdruk. Ze hebben meer tijd nodig om gecompliceerde opdrachten te verwerken en komen aan het beantwoorden van vragen soms niet toe, terwijl ze het antwoord wel weten.

Gevolgen voor het sociaal-emotioneel functioneren

In het voortgezet onderwijs worden dyslectische leerlingen geconfronteerd met andere problemen dan in het primair onderwijs. Daarnaast verandert er door de puberteit/adolescentie veel voor leerlingen. Wanneer leerlingen hun dyslexie en/of de gevolgen daarvan niet goed kunnen accepteren of onvoldoende 'om kunnen gaan' met de lees- en spellingsproblemen op school en daarbuiten, kan dat gevolgen hebben voor het psychosociaal functioneren. De school en ook ouders hebben een belangrijke taak om hen te helpen dyslexie te leren accepteren en ermee om te leren gaan.

Gevolgen voor het sociaal-emotioneel functioneren kunnen zijn:

- Ernstige twijfel aan de eigen competentie.
- Aangetast zelfbeeld.
- Onvoldoende vanuit zichzelf gemotiveerd zijn (intrinsic motiverie).
- Ontwikkelen van faalangst.
- Onzekerheid om aan een vervolgopleiding of baan te beginnen.

Maatregelen onderbouw

- Aangepaste normering voor spelfouten bij de talen, tenzij hier specifiek op getoetst wordt.
- Bij de zaakvakken worden geen spelfouten gerekend.
- Spelfouten worden door de desbetreffende docent gecorrigeerd.
- Als de leerling voor het woordjesgedeelte in een toets voor één van de moderne vreemde talen vanwege dyslexie het cijfer 4.0 of lager behaalt, mag de leerling het woordjesgedeelte mondeling overdoen. Het eindcijfer wordt bepaald door het gemiddelde van de cijfers van de schriftelijke en de mondelinge toets. Daarbij wordt er dan wel vanuit gegaan dat de leerling geprobeerd heeft een antwoord in te vullen.
- De leerling krijgt geen onverwachte leesbeurten.
- Bij meerkeuzevragen mag het antwoord op het toetsblad geschreven worden.

De repetities zijn in de onderbouw zodanig opgesteld dat de gemiddelde leerling ze kan maken in 45 minuten. Op die manier heeft de dyslectische leerling extra tijd (15 minuten), want een lesuur duurt 60 minuten.

Maatregelen bovenbouw

In de bovenbouw vervallen de maatregelen die betrekking hebben op spelling. De reden hiervoor is dat spelling een belangrijk examenonderdeel is waarbij geen enkele leerling, dus ook niet de dyslectische leerlingen, te maken kan krijgen met een aangepaste normering hiervoor.

Wel mogen dyslectische leerlingen gebruik maken van een laptop met de spellingscontrole aan.

Tijdverlenging (bij schoolexamens en het centraal eindexamen)

Bij de schoolexamens heeft de dyslectische leerling recht op tijdverlenging. Dit geldt echter niet voor de reguliere toetsen (repetities/SO's), die tijdens de les worden afgenomen. Voor de schoolexamens worden de volgende tijden aangehouden:

Reguliere tijd	Extra tijd
60	10
90	15
120	20

Leerlingen met een **dyslexieverklaring** hebben bij het **centraal examen** recht op een standaard tijdverlenging van 30 minuten.

Lettertype en vergroting

Vanaf 2013 is Arial puntgrootte 12 de nieuwe standaardletter voor het centraal eindexamen. Uitgangspunt is dat dit groot genoeg is voor leerlingen met een leesbeperking. De school hoeft en mag de tekst niet meer zelf vergroten bij het centraal examen. Op het VeenLanden College wordt het lettertype Arial gehanteerd bij alle toetsen in onderbouw en bovenbouw.

Auditieve ondersteuning: Kurzweil 3000

Kurzweil is een tekst-naar-spraakprogramma en wordt op het VeenLanden College ingezet als een dyslectische leerling recht heeft op auditieve ondersteuning. Dyslectische leerlingen mogen van het programma gebruik maken tijdens de reguliere repetities (niet bij SO's), schoolexamens en het centraal eindexamen.

Het wordt aangeraden Kurzweil voornamelijk bij toetsen te gebruiken waarbij sprake is van veel leeswerk. Dat is niet bij alle vakken en ook niet bij alle toetsen het geval. Om misverstanden te voorkomen vindt er jaarlijks (aan het begin van het schooljaar) een gesprek plaats met de taalcoördinator en wordt vastgelegd voor welke vakken Kurzweil wordt ingezet.

Als een leerling gebruik maakt van Kurzweil stemt hij/zij samen met de docent af tijdens welke toets(en) Kurzweil zal worden ingezet. Wanneer de meningen hierover verschillen is het de docent die het uiteindelijke besluit neemt. De lesgevende docent zet de toets (in een PDF-bestand) op een USB-stick en zorgt ervoor dat deze klaarligt voor de leerling bij aanvang van de toets.

De volgende eisen/regels zijn van kracht:

- Kurzweil wordt ingezet op aanvraag. Dit gaat via de taalcoördinator en/of zorgcoördinatoren.
- In de dyslexieverklaring wordt expliciet genoemd dat de leerling baat heeft bij compenserende software en opgaven in gesproken vorm.
- De leerling ontvangt de inloggegevens voor het Kurzweil-account via de mail van de taalcoördinator en kan via de bijgevoegde link het programma op zijn/haar eigen computer installeren.

>>>

• Toetsen maken met Kurzweil:

- * Een leerling is verplicht gebruik te maken van een schoollaptop en toets-account bij toetsen (repetities/SE's etc.).
- * Toetsen tijdens reguliere lessen en toetsweken in de onderbouw: hiervoor geldt dat in Mijdrecht de leerling een laptop haalt in het OLC en de leerling in Vinkeveen een laptop haalt bij de conciërge.
- * SE-weken bovenbouw: voor toetsen in de SE-weken staan er laptopkarren klaar bij de lokalen. De leerling is zelf verantwoordelijk voor het halen van een laptop.
- De leerling heeft minimaal 6 maanden gewerkt met Kurzweil alvorens het bij het centraal eindexamen wordt ingezet.
- Kurzweil is een softwareprogramma, en houdt in dat de leerling afhankelijk is van een laptop. Indien er sprake is van technische problemen met de laptop of het programma Kurzweil tijdens toetsen/SE's, dan zal er gezocht worden naar een passende oplossing.

Spellingcorrectie

De exameneisen zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor de correctievoorschriften voor spelling. Bij het schoolexamen bepaalt de school zelf in welke mate spelling meeweegt bij de correctie. De school mag daarbij geen uitzondering maken voor dyslectische leerlingen: de correctievoorschriften gelden voor alle leerlingen. Als dyslectische leerlingen gebruik maken van een laptop met spellingscontrole worden dezelfde correctievoorschriften gehanteerd als leerlingen die hier geen gebruik van maken.

Spelling wordt bij de centrale examens streng beoordeeld. Maakt een leerling twee keer dezelfde fout, dan wordt deze twee keer fout gerekend. Toch weegt spelling nooit zwaarder dan ongeveer een tiende van het totaal-aantal te behalen punten voor het examen. Een (dyslectische) leerling kan nooit meer dan één punt aftrek krijgen voor spelling en kan deze compenseren door tekstbegrip en andere essentiële taalvaardigheden.

**NEE MENEER
DAT IS GEEN SPELFOUT**

**DAT IS EEN
SCHRIKKELWERKWOORD**

Loesje

Indien uit het psychodiagnostisch onderzoek de diagnose dyslexie vastgesteld is, ontvangt de leerling een dyslexieverklaring. Dit is een korte verklaring met daarin aanbevelingen voor aanpassingen ter compensatie en de mogelijke dispensaties. Bij de dyslexieverklaring zit ook altijd een onderzoeksverslag/handelingsadviezen waarin staat op welke manier de leerling het beste geholpen zou kunnen worden met het leren in het voortgezet onderwijs.

De school moet eventuele aanpassingen kunnen onderbouwen met een officiële dyslexieverklaring. Voor verlenging van de examentijd met maximaal 30 minuten hoeft de dyslexieverklaring geen aparte vermelding te bevatten.

De vaststelling dat de betreffende leerling dyslexie heeft, is daarvoor voldoende. Als er andere faciliteiten nodig zijn, dan moeten deze wel expliciet in het begeleidingsadvies in de dyslexieverklaring zijn omschreven.

In principe accepteert het VeenLanden College alleen dyslexieverklaringen die voldoen aan de criteria zoals deze in het **"Protocol Dyslexie voor het Voorgezet Onderwijs" (2013)** zijn geformuleerd. Op basis van de verklaring kan een faciliteitenpas voor de leerling aangemaakt worden. Hierop staat welke aanpassingen en ondersteuning nodig zijn en zijn toegezegd.

Voor veel ouders vallen de kleine stukjes van de puzzel op hun plaats wanneer blijkt dat hun kind dyslectisch is. Het is een verklaring voor de problemen met spelling en lezen. Maar wat kan er gedaan worden?

Lezen, lezen, lezen!

De allerbelangrijkste tip is: lezen. Dit kan gaan om voorlezen, samen de krant lezen of uw kind laten voorlezen aan bijvoorbeeld een broertje/zusje. Het is van groot belang dat uw kind "kilometers" gaat maken en wel om de volgende reden. Normaal gesproken hoeft iemand drie à vier keer een woord te zien om het woordbeeld correct in het geheugen op te kunnen slaan en adequaat toe te passen. Een zwakke speller moet een woord 15 tot 18 keer zien om hetzelfde resultaat te bereiken.

Iemand met dyslexie heeft echter vaker de neiging om lezen juist te vermijden, onder het mom van "Ik kan het toch niet". Dit moet je dus juist niet doen! Hoewel de problemen bij het lezen nooit helemaal verholpen kunnen worden, helpt blijven lezen wel om het maximale aan lees- en/of spellingvaardigheid eruit te halen.

Handige oefensites

Voor het beter leren spellen is de website www.beterspellen.nl een goede manier om op hoger niveau te komen. De leerling kan zich voor deze site aanmelden voor een bepaald referentieniveau en ontvangt elke dag een herinnering via de mail. Vraagt u zich af voor welk referentieniveau uw kind zich in moet schrijven?

Zie onderstaande tabel:

Opleiding	Niveau
Eind basisonderwijs	1F en 1S
Eind vmbo en mbo2 en mbo3	2 F
Eind havo en mbo	3F
Eind vwo	4F

Voor het leren van woordjes in een vreemde taal zijn de volgende websites erg nuttig: www.teach2000.nl en www.wrts.nl.

Remedial Teaching of Bijles

Mocht uw kind niet genoeg hebben aan de lessen op school, de contacten met vakdocenten, de overige ondersteuning en tips, dan is het aan te raden een remedial teacher buiten school te zoeken. Een RT'er kan extra ondersteuning verlenen bij specifieke vaardigheden op onder andere het gebied van spelling en lezen.

Dyslexie

- Klokhuis: Wat is dyslexie?
https://www.youtube.com/watch?v=a5pGC8V_9Ow
- www.masterplandyslexie.nl
- www.steunpuntdyslexie.nl
- www.dedicon.nl

Kurzweil 3000

- Maak alvast kennis met Kurzweil:
<https://www.youtube.com/watch?v=3gOiyFm2P3A>

Remedial Teaching

- Voor meer informatie wat Remedial Teaching precies inhoudt:
<http://www.lbrt.nl/informatie/wat-is-remedial-teaching>

